

Complexnummer: 512236

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Fabriekscomplex Ten Cate

Aantal complexonderdelen

3

Monumentnummers van complexonderdelen

512237, 512238, 512239

Woonplaats

Nijverdal

Gemeente

Hellendoorn

Provincie

Overijssel

Locatie van het hoofdoject

BY Hoge Dijkje 2, Nijverdal

Complexomschrijving

Inleiding Fabriekscomplex met in fasen opgetrokken FABRIEKSHALLEN (ondermeer 1852, 1863 en 1927), KANTOOR uit 1913 en een KETELHUIS uit 1912. Delen van de drie gebouwen zijn ontworpen in een Nederlandse variant van de Art Nouveau bouwstijl.

De Nederlandsche Handel Maatschappij en Thomas Ainsworth zijn de grondleggers van de textielindustrie in Nijverdal. Omdat men in Twente vertrouwd was met de textielnijverheid en omdat er in de omgeving van Hellendoorn werkeloosheid en armoede heerste, kwamen zij met een plan om daar katoentjes voor Nederlands Indië te laten vervaardigen. Mede ook vanwege de ligging aan de Regge werd in verband met de aanvoer van steenkool gekozen voor de locatie van de huidige Koninklijke Stoomweverij in Nijverdal. Ainsworth bouwde er in 1836 een onderkomen voor een kettingstekerij, vlasspinnerij en een modelweverij. Toen Ainsworth in 1841 overleed, namen de gebroeders G. en H. Salomonson het bedrijf over. Ze braken het gebouw af en voltooiden in 1852 de Stoom Weeffabriek, die in hetzelfde jaar nog werd omgedoopt tot Koninklijke Stoomweverij. In 1863 werd de fabriek uitgebreid tot twee maal de oorspronkelijke grootte. Een tegeltableau in de lange gevel aan de Salomonsonstraat vermeldt het jaartal 1927, het bouwjaar van een latere uitbreiding van de fabriekshallen. Ook enkele onderdelen in de lange gevel van de fabriekshallen aan de Grotestraat herinneren aan het verleden. Links in de gevel in de Grotestraat is een zandstenen plaquette aangebracht met het opschrift: "De Commissaris des Konings in de Provincie Over-IJssel Jonkheer Mr. C. Backer heeft Op den 4e Junij 1852 den eersten Steen gelegd aan deze Stoomweeffabriek van G.& H. Salomonson". Zes traveeën rechts daarvan staat een bronzen buste van Koning Willem III uit 1893 van Huner in een nis binnen een omlijsting van gele baksteen. Daaronder een granieten plaquette met

de jaartallen 1836 en 1936 en de inscriptie: "In 1836 slaan handel en nijverheid de handen ineen en wordt te Nijverdal door samenwerking van de Nederlandsche Handelsmaatschappij en Thomas Ainsworth de grondslag gelegd voor de verdere ontwikkeling van Twenthes textielindustrie, Nijverdal augustus 1936". Sinds 1958 maakt het complex deel uit van het concern Nijverdal-Ten Cate.

De fabriekshallen worden omsloten door de Grotestraat, de doorgaande weg door Nijverdal, de Salomonsonstraat en het Hoge Dijkje. De zaagtand van de sheddaken die de fabriekshallen oorspronkelijk geheel overdekten (thans grotendeels vervangen door moderne sheddaken en platte daken), grenst aan de Salomonsonstraat. In de fabriekshallen is het interieur grotendeels gewijzigd en resteren een aantal kolommen en vakwerkspanten. Een deel van de hallen is gewijzigd in 1970-1990 en werd in deze periode voorzien van nieuwe daken en gedeeltelijk van nieuwe buitengevels en binnenmuren. Vanwege de te geringe ouderdom vallen derhalve buiten de bescherming de fabriekshallen met de gebouwnummers 5B, 6, 7, 8, 9, 11, 15, 16A, 16B, 16C, 17 en 22. De doorlopende gevel aan de Grotestraat, met daarboven één shed, is op zichzelf van monumentaal belang. De niet van rijkswege beschermde fabriekshallen zijn op de bij deze omschrijving behorende kaart V-08 (01-02-1994), gewijzigd op 31 januari 2002, onderscheiden ten opzichte van de beschermde bouwdelen van het fabriekscomplex. Ook het ketelhuis is hierop aangegeven.

Het kantoor wordt aan drie kanten ingeklemd tussen de fabriekshallen en aanbouwen, zodat alleen de voorgevel (oost) duidelijk zichtbaar is. Het ketelhuis staat ten zuid-oosten van de fabriekshallen aan het Hoge Dijkje. Van het ketelhuis wordt het hoge deel thans gebruikt voor feesten, toneel en dergelijke. In het lage deel zijn kantoren ondergebracht en is het interieur gewijzigd.

Waardering Het fabriekscomplex, bestaande uit fabriekshallen, kantoor en ketelhuis, is van algemeen cultuur-, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig belang vanwege:

- de sociale en economische betekenis van Thomas Ainsworth en de gebr. Salomonson voor de ontwikkeling van de textielindustrie in Twente;
- de sociale en economische betekenis van de textielfabriek;
- het feit dat de textielfabriek het ontstaan en ontwikkeling van Nijverdal positief heeft beïnvloed;
- de Art Nouveau bouwstijl van delen van het complex;
- de karakteristieke en functionele vormgeving van delen van de fabriekshallen, die deels nog voorzien zijn van sheddaken;
- de ruimtelijke en functionele samenhang van kantoor, fabriekshallen en ketelhuis;
- de beeldbepalende ligging van het complex;
- de relatieve gaafheid van onderdelen van het complex;
- de zeldzaamheid van sheddaken in Nederlandse industriecomplexen.

Monumentnummer*: 512237

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 21 februari 2000
Kadaster deel/nr: 82812/26

Complexnummer

512236

Complexnaam

Fabriekscomplex Ten Cate

Woonplaats*

Nijverdal

Gemeente*

Hellendoorn

Provincie*

Overijssel

Locatiennaam

BY Hoge Dijkje 2, Nijverdal

Locatieomschrijving

Kadastrale gemeente*

Hellendoorn

Sectie*

C

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

10464

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving De FABRIEKSHALLEN behorende tot het fabriekscomplex zijn in fasen (ondermeer in 1852, 1863 en 1927) opgetrokken. Een deel van de hallen is in 1970-1990 ingrijpend gewijzigd en valt niet onder de bescherming.

De fabriekshallen zijn één bouwlaag hoog, de buitengevels zijn grotendeels opgetrokken in rode baksteen. Gedeeltelijk zijn ze nog voorzien van authentieke sheddaken. Bij de sheddaken is, buiten de grijze bouletpannen en rode tuiles de nord pannen, één zijde van iedere shed grotendeels voorzien van glas en is gebruik gemaakt van hout. Het sheddak aan de Salomonsonstraat steekt over op klampen, de dakrand heeft een houten afdeklijst. Een aantal sheddaken is in 1952 vervangen door nieuwe sheddaken en een aantal sheddaken is vervangen door moderne platte daken in de jaren 1970-1990.

De lange gevels aan de Grotestraat en Salomonsonstraat worden geleed door grote spaarvelden onder segmentbogen in gele en rode verblendsteen. De spaarvelden zijn van elkaar gescheiden door smalle lisenen. In een aantal spaarvelden zijn tweeruits vensters of nissen geplaatst onder segmentbogen met gepleisterde blokken en rode verblendsteen. Aan de Salomonsonstraat bevinden zich twee dichtgemetselde deuropeningen onder identieke segmentbogen en tegeltableaus met de opschriften "Koninklijke Stoomweverij" en "1927". Ook enkele onderdelen in de lange gevel van de fabriekshallen aan de Grotestraat herinneren aan het verleden. Links in de gevel is een zandstenen plaquette aangebracht met het opschrift: "De Commissaris des Konings in de Provincie Over-IJssel Jonkheer Mr. C. Backer heeft Op den 4e Junij 1852 den eersten Steen gelegd aan deze Stoomweeffabriek van G.& H. Salomonson". Zes traveeën rechts daarvan staat een bronzen buste van Koning Willem III uit 1893 van Huner in een nis binnen een omlijsting van gele baksteen. Daaronder een granieten plaquette met de jaartallen 1836 en 1936

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

en de inscriptie: "In 1836 slaan handel en nijverheid de handen ineen en wordt te Nijverdal door samenwerking van de Nederlandsche Handelsmaatschappij en Thomas Ainsworth de grondslag gelegd voor de verdere ontwikkeling van Twenthes textielindustrie, Nijverdal augustus 1936". De gevels van de fabriek aan de binnenplaats van het complex hebben eveneens spaarvelden onder segmentbogen. De segmentbogen zijn hier uitgevoerd in rode verblendsteen, met aanzetstenen in zandsteen met basreliëfs. De aanzetstenen vormen de afsluiting van de lisenen. De segmentbogen boven de tweeruits vensters in de spaarvelden zijn eveneens vervaardigd uit rode verblendsteen. Deze gevels zijn in het verleden op een aantal plaatsen gewijzigd. In het interieur van enkele hallen is de constructie van gietijzeren kolommen met balken en geklonken vakwerkspanten nog onbedekt aanwezig. Een aantal kolommen wordt beschermd door middel van aan elkaar gelaste stalen U-profielen. In de periode 1985-1994 is er veel in de ruimtelijke structuur van de fabriekshallen gewijzigd ten behoeve van functionaliteit.

Vanwege de te geringe ouderdom vallen buiten de bescherming van rijkswege de fabriekshallen met de gebouwnummers 5B, 6, 7, 8, 9, 11, 15, 16A, 16B, 16C, 17 en 22. De doorlopende gevel aan de Grotestraat, met daarboven één shed, is op zichzelf van monumentaal belang vanwege de eenheid met de overige geveldelen. De niet van rijkswege beschermde fabriekshallen zijn op de bij deze omschrijving behorende kaart V-08 (01-02-1994), gewijzigd op 31 januari 2002, onderscheiden ten opzichte van de beschermde bouwdelen van het fabriekscomplex.

Waardering De fabriekshallen zijn van algemeen cultuur-, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig belang vanwege:

- de sociale en economische betekenis van Thomas Ainsworth en de gebr. Salomonson voor de ontwikkeling van de textielindustrie;
- de sociale en economische betekenis van de textielfabriek;
- het feit dat de textielfabriek het ontstaan en ontwikkeling van Nijverdal positief heeft beïnvloed;
- de nog bestaande sheddaken, stalen vakwerkconstructie en details in Art Nouveau-stijl;
- de ruimtelijke en functionele samenhang met het kantoor en het ketelhuis;
- de beeldbepalende ligging van de fabriekshallen;
- de relatieve gaafheid van delen van het exterieur van de hallen;
- de zeldzaamheid van sheddaken in Nederlandse industriecomplexen.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Industrie

Functie

Textielfabriek

Monumentnummer*: 512238

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 21 februari 2000
Kadaster deel/nr: 82812/34

Complexnummer

512236

Complexnaam

Fabriekscomplex Ten Cate

Woonplaats*

Nijverdal

Gemeente*

Hellendoorn

Provincie*

Overijssel

Locatiennaam

BY Hoge Dijkje 2, Nijverdal

Locatieomschrijving

Kadastrale gemeente*

Hellendoorn

Sectie*

C

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

10464

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving Het KANTOOR uit 1913, behorende tot het fabriekscomplex en hierin opgenomen, is opgetrokken in rode baksteen op een rechthoekige plattegrond. Centraal is het pand twee bouwlagen hoog en wordt het overkapt door een afgeknot schilddak met leien in Rijndekking en een overstekende goot op klampen. Onder de goot is met rode verblendsteen en wit pleisterwerk een fries aangebracht. De voorgevel telt zes vensterassen. De rechtgesloten vensters met bovenlichten zijn geplaatst onder segmentbogen van rode verblendsteen met abstracte tegeltableaus in de boogtrommels. De derde as van links is hoog opgetrokken en risaleert. Op de begane grond van het risaliet bevindt zich de ingang; een dubbele paneeldeur met lijsten in vloeiende lijnen en geslepen glas onder een bovenlicht in een hardstenen omlijsting met basreliëfs. De segmentboogvormige afsluiting heeft bij de deur twee gepleisterde aanzetstenen. Het venster boven de ingang wordt geflankeerd door twee hoeklisenen met witte verblendstenen stroken. De lisenen rusten op hardstenen consoles en worden beëindigd door twee als kantelen opgemetselde pinakels met hardstenen afdekplaten, waartussen een gemetselde balustrade. In de meest rechtse vensteras eveneens een paneeldeur met lijsten in vloeiende lijnen en geslepen glas onder een bovenlicht. Tussen de deur en het bovenlicht een hardstenen latei met basreliëf. Links en rechts van het risaliet zijn tweeruits dakkapellen onder opgelichte dakvlakken gecreëerd.

In de hal zijn onder meer de lambriseringsen bewaard, vervaardigd uit Art Nouveau tegels, en de tochtdeur met geëts glas, waarin wapens zijn afgebeeld.

Aan de beide zijden wordt het kantoor ingeklemd tussen bebouwing, de bebouwing aan de rechterzijde dateert uit 1947 en die aan de linkerzijde is ouder. De achterzijde van het kantoor staat in verbinding met de fabriekshallen,

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

hetgeen altijd het geval is geweest.

Waardering Het kantoor is van algemeen cultuur-, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig belang vanwege:

- de sociale en economische betekenis van de textielfabriek;
- het feit dat de textielfabriek het ontstaan en ontwikkeling van Nijverdal positief heeft beïnvloed;
- de Art Nouveau detaillering van diverse onderdelen;
- de ruimtelijke en functionele samenhang met de fabriekshallen en het ketelhuis;
- de gaafheid van de voorgevel en de hal.

Hoofdcategorie

Handelsgebouwen, opslag- en transportgebouwen

Subcategorie

Handel en kantoor

Functie

Kantoorgebouw

Monumentnummer*: 512239

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 21 februari 2000
Kadaster deel/nr: 82812/19

Complexnummer

512236

Complexnaam

Fabriekscomplex Ten Cate

Woonplaats*

Nijverdal

Gemeente*

Hellendoorn

Provincie*

Overijssel

Straat*

Hoge Dijkje

Nr*

4

Toev.*

A

Postcode*

7442 AE

Woonplaats*

Nijverdal

Situering

Locatie

Hoge Dijkje

2

7442 AE

Nijverdal

Kadastrale gemeente*

Hellendoorn

Sectie*

C

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

10464

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving Het KETELHUIS (1912) behorende tot het fabriekscomplex is op een rechthoekige plattegrond opgetrokken in rode baksteen opgetrokken boven een gemetselde plint. Dwars op de lengterichting van dit deel staat de lage hal. Het hoge gedeelte is afgedekt door een boogdak en het lage gedeelte door een licht hellend geknikt zadeldak met dakleer, beide met een overstekende goot op klampen. In het lage gedeelte van het gebouw stond aanvankelijk de ketel en in het hoge deel lagen twee generatoren. De gevels zijn geled door spaarvelden onder segment- en keperboogfriezen met in de velden een getoogd venster onder segmentbogen in rode verblendsteen met gepleisterde aanzetstenen met basreliëfs. Voorts zijn de gevels opgeluisterd door keperboogfriezen, gekleurde vlakken in het metselwerk, gekleurde friezen onder de goot, rood geglazuurde waterdorpels en hardstenen sierblokken met basreliëfs. Alle decoratieve elementen van het gebouw zijn uitgevoerd in rode en witte verblendsteen, wit pleisterwerk, al dan niet in combinatie met baksteen. De vensters in het hoge deel hebben van oorsprong bovenlichten met glas-in-lood. Tussen de vensters en bovenlichten hardstenen lateien met basreliëfs.

De symmetrische eindgevels (O en W) bestaan uit een hoog opgetrokken middenpartij tussen lisenen met als kantelen opgemetselde pinakels met hardstenen beëindiging Aan weerszijden daarvan lagere geveldelen met een in- en uitzenkende gemetselde daklijst, eveneens tussen lisenen met beëindiging als beschreven. De sierlijke lijn van de daklijst wordt benadrukt door smalle stroken witte verblendsteen in de geveltop.

Midden in de oostelijke eindgevel is de ingang gesitueerd; een dubbele paneeldeur met lijsten in vloeiende lijnen en

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

geslepen glas. Bovenin is een klok aangebracht, waarvan de wijzerplaat een tegeltableau is. Links en rechts daarvan in hardsteen de opschriften "Koninklijke" "Stoomweverij". Tegen de lisenen steunberen met halverwege grote consoles van hardsteen. Aan weerszijden van de ingang reeksen spaarvelden in witte verblendsteen onder keperbogen in rode verblendsteen met witgepleisterde aanzetstenen. Boven de ingang en spaarvelden drie grote vensters. De zuidelijke langsgewel telt vier vensterassen en is geleed door spaarvelden onder keperboogfriezen. In ieder spaarveld een groot venster boven een klein venster met een hardstenen latei en een hanekam in wit pleisterwerk en rode verblendsteen.

De symmetrische eindgevel (N) van het lage deel bestaat uit een recht afgesloten middendeel waarnaast de gevel aan beide zijden schuin afloopt. Het rechte deel wordt boven een groot halffrondgesloten venster geflankeerd door lisenen met vlakken in witte verblendsteen op abstract vormgegeven consoles met opgemetselde pinakels als beschreven. Halverwege de schuine delen en op de hoeken zijn eveneens lisenen met dito beëindiging aangebracht. De onderste helft van de grote glaspartij onder een rondboog in rode verblendsteen en van de beide hoge getoogde vensters is nu dichtgemetseld.

De spaarvelden in de langsgewels (O en W) zijn afgesloten door segmentbogen, de (deels dichtgemetselde) vensters voorzien van een grote roedenverdeling. Onder de vensters reeksen spaarvelden in witte verblendsteen onder keperbogen in rode verblendsteen met witgepleisterde aanzetstenen.

Waardering Het ketelhuis is van algemeen cultuur-, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig belang, vanwege:

- de sociale en economische betekenis van de textielfabriek;
- de Art Nouveau detaillering;
- de ruimtelijke en functionele samenhang met de fabriekshallen en het kantoor;
- de gaafheid van het exterieur.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Industrie

Functie

Ketelhuis